
Shaivagama-Puraneshu Shivatandavabhedah - Adhyayanam

శైవాగమ-పురాణేశు శివతాండవభేదాః - అధ్యయనమ్

Document Information

Text title : Shaivagamapurane Shivatandavabhedah Adhyayanam

File name : shaivAgamapurANeshivatANDavabhedAHadhyayanam.itx

Category : misc, article, pradIptakumArananda, shiva

Location : doc_z_misc_general

Author : (Copyright) Pradipta Kumar Nanda, Kendrapara, Orissa pknanda65 at gmail.com

Transliterated by : Pradipta Kumar Nanda pknanda65 at gmail.com

Proofread by : Pradipta Kumar Nanda

Acknowledge-Permission: (Copyright) Pradipta Kumar Nanda

Latest update : August 21, 2026

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

August 21, 2026

sanskritdocuments.org

శైవాగమ-పురాణేషు శివతాణ్డవభేదాః - అధ్యయనమ్

శైవాగమ-పురాణేషు ప్రతిపాదితాః శివతాణ్డవభేదాః - ఏకం సంక్షిప్తం అధ్యయనమ్ ।

సారాంశః

భారతీయసంస్కృతౌ భగవాన్ శివః కేవలం సంహారకర్తా న, అపి తు సృష్టి-స్థితి-సంహార-తిరోభావ-అనుగ్రహణాం విశ్వనియంతా ఇతి పరిగణ్యతే । తస్య దివ్యనృత్యం “తాణ్డవమ్” ఇతి ప్రసిద్ధమ్ । తాణ్డవనృత్యం న కేవలం కలారూపమ్, అపి తు గమ్భీరదార్శనికతత్త్వానాం విశ్వవైతన్యస్య చ ప్రతీకమస్తి । వేదేషు రుద్రస్య గతిశిలస్వరూపస్య సంకేతః దృశ్యతే, పరంతు తాణ్డవస్య విస్తృతవర్ణనం పురాణేషు, శైవాగమేషు, నాట్యశాస్త్రే తథా ఉత్తరకాలీనశైవసాహిత్యే విశేషతయా ప్రాప్యతే ।

శివస్య నటరాజస్వరూపం తాణ్డవదర్శనస్య పరమోదాహరణమ్ । నటరాజస్య డమరుః సృష్టేః, అగ్నిః సంహారస్య, అభయముద్రా అనుగ్రహస్య, అపస్మారపురుషోఽజ్ఞానస్య, ఊర్ధ్వపాదః మోక్షస్య చ ప్రతీకత్వేన వ్యాఖ్యానీయతే । అతః తాణ్డవం విశ్వచక్రస్య దార్శనికవ్యాఖ్యానరూపేణ మన్యతే ।

శైవపరమృరాయాం తాణ్డవస్య అనేకభేదాః వర్ణితాః సన్తి । దక్షిణభారతీయాగమపరమృరాయాం విశేషతః ఆనంద, సన్ధ్యా, కాలికా, త్రిపుర, గౌరీ, సంహార, ఊర్ధ్వతాణ్డవమ్ ఇతి సప్తభేదాః ప్రసిద్ధాః । ఆనందతాణ్డవం చిదమృతస్థనటరాజస్య ఆనందస్వరూపం నిరూపయతి । సన్ధ్యాతాణ్డవం కాలపరివర్తనస్య ద్యోతకమ్ । కాలికాతాణ్డవం శక్తిశివయోః ఐక్యం తథా దుష్టనిగ్రహమ్ అభివ్యంజయతి । త్రిపురతాణ్డవం త్రిపురాసురవధానంతరం ధర్మవిజయస్య ప్రతీకమ్ । గౌరీతాణ్డవం శివపార్వత్యోః సామరస్యం ప్రకాశయతి । సంహారతాణ్డవం కల్పాంతే జగత్సంహారస్య రూపమ్ । ఊర్ధ్వతాణ్డవం తు శివస్య పరాక్రమం, యోగవైభవం మోక్షదాయకత్వం చ ప్రతిపాదయతి ।

దార్శనికదృష్ట్యా తాణ్డవం కేవలం నృత్యం నాస్తి, అపి తు విశ్వస్య నిత్యపరివర్తనశీలతాయాః ప్రతీకం వర్తతే । కాశ్మీరశైవదర్శనే తాణ్డవం శివస్య స్వప్నశక్తేః ప్రత్యక్షాభివ్యక్తిరీతి నిరూపితమ్ । తస్మాత్ జగతః ప్రత్యేకః స్వప్నః, ప్రత్యేకః పరివర్తనః, ప్రత్యేకం జీవనచక్రం

చ శివతాణ్డవస్యైవ అభివ్యక్తిరీతి మన్యతే ।

ఉపసంహారతః వక్తుం శక్యతే యత్ శివతాణ్డవం భారతీయదార్శనికపరమృరాయాః
ఏకం మహత్త్వపూర్ణం తత్త్వమ్ । తత్ర ధర్మః, దర్శనమ్, నాట్యమ్, ఆధ్యాత్మికతా,
కలా చ సమన్వితరూపేణ దృశ్యన్తే । తాణ్డవస్య సమ్యగధ్యయనం శైవదర్శనస్య,
భారతీయసంస్కృతేః తథా నాట్యపరమృరాయాః గహనబోధాయ అత్యంతముపకారకమ్
।

సందర్భగ్రన్థాః

శివపురాణమ్
స్కందపురాణమ్
నాట్యశాస్త్రమ్
కామికాగమః
కారణాగమః
తన్త్రాలోకః

టీప్పణి

శైవాగమేషు “సప్తతాణ్డవ” ఇతి సూచీ సర్వత్ర సమానరూపేణ న దృశ్యతే; భిన్నేషు ఆగమేషు
తథా పరమృరాసు తాణ్డవభేదానాం నామ, సంఖ్యా, క్రమశ్చ కిచ్చేత్ పరివర్తతే ।

- ప్రో. ప్రదీప్తకుమారనన్దః (నేవానివృత)
శ్రీజగన్నాథసంస్కృతవిశ్వవిద్యాలయః, పురీ

Written by Dr. Pradipta Kumar Nanda, Kendrapara, Orisa pknanda65 at gmail.com
Retd.Head, Dept.of Sarvadarshan
SJSV,Puri

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

